

7. Алексеев Н. Н. Введение в изучение права / Н. Н. Алексеев. – М. : Тип. Я. Г. Сазонова, 1918. – 184 с.

8. Кант И. Ответ на вопрос: что такое Просвещение? / И. Кант // Сочинения. В 6 т. Т. 6. – М. : Мысль, 1966. – С. 25–35.

Онщенко Наталія Миколаївна, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, академік НАПрН України, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор

ЛЮДИНА І ПРАВО: КОНТЕКСТ СЬОГОДЕННЯ

Проблематика взаємозв'язку «людина–право» завжди знаходиться в центрі уваги представників юридичної, політичної, філософської, соціологічної думки. І це зрозуміло, оскільки право може бути «фортецею», захисником прав і законних інтересів, провідником у простір свободи, безпеки та правосуддя, дієвим чинником проти сваволі чиновників, а може існувати, на жаль, у «паперовому» форматі або на електронному носії, бути «холостим пострілом» у кращому сенсі. Отже, чого сьогодні прагне, вимагає від права людина? Що покладає на нього в контексті сучасних реформаторських змін? (Згадаємо хоча б медичну, пенсійну, освітню тощо реформи).

Важливого значення набуває в цих умовах дієвість права: відчуття захищеності кожним, гарантованості прав і законних інтересів, протистояння сваволі в процесі упорядкування суспільних відносин, безсумнівної дії механізмів щодо впровадження правового порядку в усіх сферах суспільного життя, гарантування та забезпечення системи безпеки, що пов'язана із соціальною діяльністю, передусім тією, що становить потенційну загрозу життєво важливим інтересам особи, суспільства та держави. Це не повний перелік наших очікувань від сучасного права. Успіхи демократичних перетворень залежать від того, наскільки право в суспільстві підтримується та поважається різними соціумами та кожним індивідом зокрема.

Отже, наші очікування від дієвості сучасного права (від якості медичного обслуговування до належних умов праці й

відпочинку), гарантований і забезпечений, відповідно до рівня цивілізованих держав, перелік прав – усе це, як і багато інших складових, є контекстом сучасного права. Правова проблематика, правова прогностика, програми правового розвитку, напрями формування сучасних правових систем завжди стосуються пов'язаних із ними політичних, економічних і соціальних процесів.

У внутрішньому правовому полі або в тому явищі, що відтворює сутнісні ознаки національного права, важливу роль повинні відігравати дієве право й ефективне правове регулювання. Такі правові характеристики – не менш важливі для зовнішнього правового розвитку, процесу взаємовпливу, взаємозбагачення, взаємообумовленості національних правових порядків. У зв'язку із цим, слід визначитися з тим, що правовий конструктив – украй важлива субстанція не тільки для внутрішнього національного розвитку, а й для зовнішнього процесу, пов'язаного із гармонізацією національних правових систем.

Сьогодні правовий конструктив може розглядатися у двохаспектному вимірі:

- 1) внутрішньому – щодо розвитку національних правових систем;
- 2) зовнішньому, навіть зовнішньоінтеграційному.

Зазначені напрями не є ізольованими, відірваними один від одного, а такими, що взаємоузгоджують і взаємодоповнюють один одного.

Покликанням, «місією» права, його «конструктивним» навантаженням є досягнення соціальної стабільності, а отже – належного соціального захисту в суспільстві. Саме ця правова категорія найбільш пов'язана з реалізацією завдань соціального розвитку, відображає стан й умови функціонування сучасного суспільства. Досить виразною в цьому аспекті є цитата з творчості Б. Кістяківського: «У нашій “багатій” літературі минулого немає жодного трактату, жодного етюдю про право, які мали б суспільне значення. Наукові юридичні дослідження в нас, звичайно, були, але вони завжди складали надбання лише фахівців... І тепер, в тій сукупності ідей, з якої складатиметься світогляд нашої інтелігенції, ідея права не відіграє жодної ролі. Література є саме свідком цієї прогалини в нашій суспільній свідомості» [1, с. 110]. Отже, право пов'язане з глибинними потребами й інтересами людей щодо впорядкування громадського

та приватного життя відповідно до їх загальної волі. Воно повинно містити в собі права та свободи особистості, гуманізм, соціальну справедливість, історичну стійкість і надійність суспільних процесів, відповідати ідеалам людиноцентризму.

Від ефективного впровадження та реалізації настанов конструктивного права, безумовно, залежатиме виконання демократичною державою ролі соціального арбітра, «улаштовувача справ багатьох», її здатність знімати соціальне напруження, уникати гострих соціальних конфліктів тощо. Якщо право не виконує цих завдань, його настанови підлягають переосмисленню і перегляду.

Розглядаючи процеси реформування, реформаторські трансформаційні зміни, цілком зрозуміло, що належне бажано і необхідно віддавати такому явищу соціальної дійсності, як право. Це об'єкт реформування (від досконалості права, його дієвості залежить результативність проведення реформ. З іншого боку, право – це чинник, засіб реформування суспільних відносин і відображення досягнутих результатів, а також їх унормування та відповідне закріплення. Отже, виникає закономірне питання: як визначати потенційні можливості права, його здатність до ефективного впорядкування суспільних відносин, його регуляторні властивості в умовах сьогодення, його якості в контексті верховенства. На наш погляд, саме відповідь на ці, а також інші питання правового розвитку здатний надати або принаймні прокоментувати науковий напрям, пов'язаний із правовою аналітикою.

Правова аналітика не вивчена в сучасному правовому науковому доробку. Утім цей напрям є вкрай важливим для виявлення «можливостей», «потенцій», дієвості та конструктиву нормативно-правових актів, а отже, прогнозування ефективності права загалом. Саме ця категорія очікувано стане предметом найближчого наукового пошуку й доробку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кистяковский Б. А. В защиту права (интеллигенция и правосознание) // Вехи. Интеллигенция в России (1909–1910 гг.). – М., 1991. – С. 110.